

QASHQADARYO VILOYATI SALOHIYATINI IQTISODIY TAHLILI

TATU Qarshi filiali "LAT" kafedrasi o'qituvchisi

Muxammadiyeva Yulduz Yusupovna

Annotatsiya: Ushbu maqolada xorijiy investitsiyalarni jalb qilish hamda investitsiyalar jalb etilgan hududning iqtisodiy tahlili to'g'risida fikr yuritilgan. Bundan tashqari mamlakatimizdagi ijtimoiy-iqtisodiy tendensiyalar hamda ko'rsatkichlar haqida va kelajakda ushbu ko'rsatkichlarni ko'tarish maqsadida xorijiy investorlar bilan ishonchli aloqalarni o'rnatish to'g'risida ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: Investitsiya, ekonometrik model, determinant, byurokratiya, inqiroz, o'sish, stagnatsiya, valyuta, kredit.

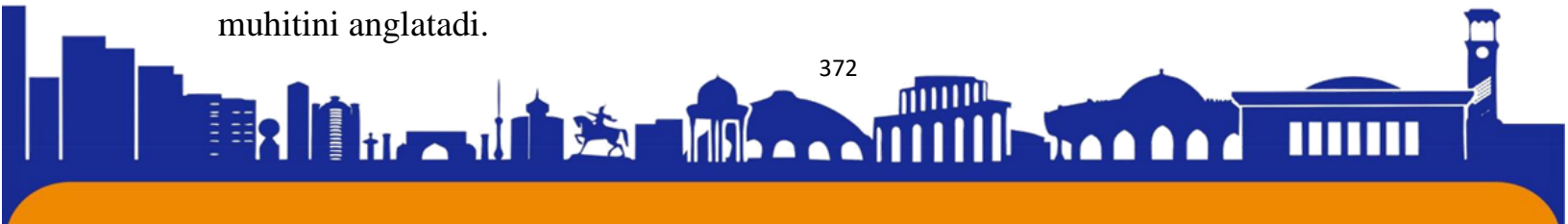
O'zbekiston iqtisodiyotiga kiradigan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar mintaqalar o'rtasida juda notekis taqsimlanadi. Buning sababi ham O'zbekiston mintaqalarining iqtisodiy xususiyatlarining farqlarida, ham to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha mintaqaviy hokimiyatlarning samaradorligining turli darajalarida. Mintaqaning to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilish potensialini baholash mintaqaviy hokimiyat organlarining mintaqaga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish uchun sharoit yaratish bo'yicha ish sifatini baholashda muhim qo'llanma bo'lib xizmat qilishi mumkin. Ish mintaqaviy darajada to'g'ridan — to'g'ri xorijiy investitsiyalar determinantlarining ekonometrik modelini qurish va keyinchalik baholashga asoslangan. Ekonometrik model uchun nazariy asos tortishish yondashuvidir. To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar potensialini hisoblash uchun Poisson psevdomaksimal ehtimollik usuli bilan olingan baholardan foydalaniladi. 2022-2023-yillardagi ma'lumotlardan foydalanib, O'zbekiston Respublikasida mintaqaviy darajada to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar oqimiga ta'sir qiluvchi muhim omillar aniqlandi: ishchi kuchining mavjudligi, mintaqadagi byurokratiya darajasi, aholi daromadlari darajasi, aholi zichligi, shuningdek mintaqadagi tashkilotlarning moliyaviy natijalari. Hisoblangan investitsiya potentsiallari asosida O'zbekistonning jalb qilingan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hajmi bo'yicha muvaffaqiyatli va orqada qolgan mintaqalari aniqlandi. O'zbekiston mintaqalarining tahlili "jalb qilingan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hajmi" toifalarida va kiruvchi to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning "fakt / potensial" nisbati bo'yicha o'tkazildi. To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni qabul qilish darajasi bo'yicha O'zbekistonning eng yirik mintaqalari to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hajmining

o'sishi bo'yicha cheklovlarga ega, chunki ular o'zlarining potentsial darajasidan oshib ketadi yoki potentsialga yaqin darajada. Shu bilan birga, O'zbekiston mintaqalarining yarmidan ko'pi nafaqat to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilish uchun juda past potentsialga ega, balki to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning haqiqiy darajasi bo'yicha potentsial darajadan past. Mamlakat miqyosida to'g'ridan — to'g'ri xorijiy investitsiyalar hajmining sezilarli darajada o'sishi to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning yuqori va o'rta darajalariga ega bo'lgan, ammo amalga oshirilmagan salohiyatga ega bo'lgan oz sonli mintaqalar guruhiga olib kelishi mumkin. Maqolada taklif qilingan mintaqaning to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarining potentsial darajasini baholash va uni haqiqiy daraja bilan taqqoslash metodologiyasi mintaqaviy hokimiyatning ixtisoslashgan organlariga vazifalarni belgilash va keyinchalik ularning to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha ishlarini baholash uchun ishlatilishi mumkin.

Mamlakatning iqtisodiy rivojlanish darajasi, investitsiya faolligining o'sish sur'atlari investitsiya muhitiga ko'p jihatdan bog'liqdir. Xorijiy investitsiyalarni respublika iqtisodiyotiga jalb etish uchun zaruriy shart-sharoitlar yaratilishi muhimdir, u, qachonki, qaysi mamlakatda iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy va huquqiy shart-sharoitlar mavjud (ijobiy) bo'lsagina o'sha davlat iqtisodiyotiga qo'yilishi mumkin. Investitsiya muhitining jozibadorligi xorijiy investitsiyalar oqimini ko'paytirishning muhim omili hisoblanadi. O'z navbatida, investitsiya muhiti o'zi nima? Uning jozibadorligi nimalarga bog'liq? Investitsiya muhitiga qanday ta'rif berish mumkin? Qolaversa, investitsiya muhitiga qanday omillar ta'sir ko'rsatadi? kabi savollarning tug'ilishi, tabiiydir. Iqtisodchi-olimlardan A.Vaxabov, Sh.Xajibakiev, N.Muminovlar investitsiya muhiti to'g'risida quyidagilarni ta'kidlab o'tadilar: "Investitsiya muhiti – bu xorijiy kapital qo'yimlarining qaltislik darajasini va ulardan mamlakatda samarali foydalanish imkoniyatlarini oldindan belgilaydigan iqtisodiy, siyosiy, yuridik va ijtimoiy omillar yig'indisidir. Investitsiya muhiti kompleks, ko'pqirrali tushuncha bo'lib, milliy qonunchilik, iqtisodiy shart-sharoitlar (inqiroz, o'sish, stagnatsiya), bojxona rejimi, valyuta siyosati, iqtisodiy o'sish sur'atlari, inflyatsiya sur'atlari, valyuta kursining barqarorligi, tashqi qarzdorlik darajasi kabi ko'rsatkichlarga ega". Shuningdek, mamlakatdagi investitsiya jarayonlariga ta'sir ko'rsatuvchi iqtisodiy, siyosiy, me'yoriy-huquqiy, ijtimoiy va boshqa shart-sharoitlar majmui investitsiya muhitini anglatadi.

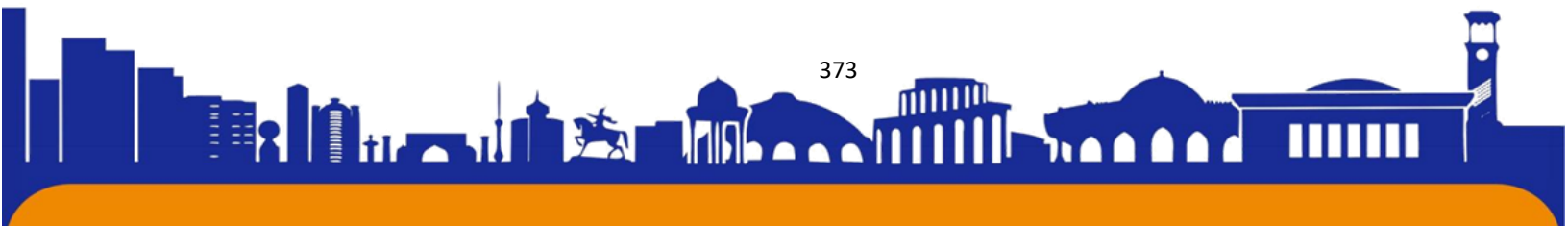
To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar va kreditlar oqimining o'sish sur'ati hududiy ahamiyatga ega bo'lgan loyihalarda ham mustahkamlanib borib, ularning umumiy hajmi 2022 yilda 4,8 mlrd dollarni (shundan asosiy kapitalda – 4,2 mlrd dollar) tashkil etib, 2021 yil mos davriga nisbatan 4 baravar va 2020 yilga nisbatan 24 baravar ko'paydi. Faqat xorijiy kapital ishtirokida hududlarda umumiy qiymati 858,5 mln dollarga teng 167 ta loyiha foydalanishga topshirildi. Investitsiya dasturiga muvofiq 2022 yilda moliyalashtirishning barcha manbalari hisobidan asosiy kapitalga qariyb 233,2 trln. so'm kapital qo'yilmalar o'zlashtirilishi rejalashtirilgan, bunda to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar va kreditlarning – 7,1 mlrd. dollar, davlat kafolati ostidagi xorijiy investitsiyalar va kreditlar – 2,7 mlrd. dollar o'zlashtirilishi rejalashtirilmoqda. 2023 yilda ijtimoiy, infratuzilma va ishlab chiqarish ahamiyatiga ega bo'lgan 2 mingdan ziyod ob'ektlar foydalanishga topshirilishi rejalashtirilgan: 206 ta yirik ishlab chiqarish quvvatlari, 240 ta hududiy ishlab chiqarish ob'ektlari, 1,6 mingta ijtimoiy va infratuzilma ahamiyatiga ega ob'ektlardir.

Xulosa:

O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotining asosiy tendensiyasi va ko'rsatkichlari hamda kelgusi yillarga mo'ljallangan prognozlariga ko'ra ustuvor yo'nalishlardan biri mamlakatimizda, eng avvalo, jalb qilinayotgan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hajmini oshirish, xorij investorlari uchun ishonchli kafolatlar yaratish hamda ularning ishonchini mustahkamlash maqsadida yanada qulay investitsiya muhitini shakllantirishdan iborat.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. «Xalq so'zi» gazetasi, 2018 yil 29 dekabr № 271-272 (7229-7230) soni
2. Egger, P., (2002). An Econometric View of the Estimation of Gravity Models and the Calculation of Trade Potentials. *World Economy*, 25(2), 297–31
3. Brenton, P. & Di Mauro, F. (1999). The potential magnitude and impact of FDI flows to CEECs. *Journal of economic integration*, 14(1), 59–74. 3. Mariev, O., Drapkin, I., Chukavina, K. & Rachinger, H. (2016). Determinants of FDI inflows: the case of Russian regions. *Ekonomika regiona [Economy of Region]*, 12(4), 1244–1252.

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023 SJIF(2023)-3,778 Volume-1, Issue-11

4. Nusriddinovich, I. N., & Ilhomkhojayevna, A. N. (2022). CYBER THREATS, VULNERABILITIES AND RISKS IN ECONOMIC SECTORS. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(9), 139-140.

5. Ibragimov, N., Amirov, A., & Abduraxmanov, V. (2022). AXBOROT TIZIMLARINING TAHDIDGA ZAIFLIGI. *Zamonaviy dunyoda amaliy fanlar: Muammolar va yechimlar*, 1(28), 15-18.

6. Ibragimov, N. N. (2021, April). AN IMITATION MODEL OF THE DEVELOPMENT OF PUBLIC UTILITIES. In *Archive of Conferences* (Vol. 19, No. 1, pp. 18-20).

7. Ibragimov, N. N. (2021, April). EMPIRICAL MODELING OF PUBLIC UTILITIES. In *Archive of Conferences* (Vol. 18, No. 1, pp. 19-20).

8. Ibragimov, N. N. (2021, April). ECONOMETRIC MODELING OF PUBLIC UTILITIES. In *Archive of Conferences* (Vol. 20, No. 1, pp. 54-55).

9. Mukhitdinov, S. K., & Ibragimov, N. N. (2021, April). THE IMPORTANCE OF IMPROVING THE QUALITY OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE PROVISION OF UTILITY SERVICES. In *Archive of Conferences* (Vol. 20, No. 1, pp. 52-53).

10. Mukhitdinov, K. S., & Ibragimov, N. (2021). Providing household goods and computer repair services to the population of the region. *South Asian Journal of Marketing & Management Research*, 11(2), 22-32.

11. Ibragimov, N. N., Aliev, G. M., Abdinov, D. S., Mamedov, S. M., & Mekhtieva, S. I. (1970). Certain results of research on selenium. *Soviet Physics Uspekhi*, 12(6), 792.

12. ISO 15190:2003. Medical laboratories — Requirements for safety.

13. Reason J. Human error. — New York: Cambridge University Press, 1990. —316 p

14. CWA 15793:2008. Laboratory biorisk management standard.

15. ISO/IEC 51:1999. Safety aspects — Guidelines for their inclusion in standards.

16. . ISO/IEC Guide 73:2009. Risk management — Vocabulary — Guidelines for use in standards.

ISO 31000:2009. Risk management — Principles and guidelines.

